

INFORMÁCIE PRE POUŽÍVATEĽOV SLOVNÍKA

Cieľ a poslanie Slovníka

§ 1. Cieľom tohto *Slovníka slovenského jazyka* je zachytiť čo najúplnejšie slovnú zásobu dnešnej spisovnej slovenčiny, ako sa postupne vyvinula, štylisticky rozvrstvila a ustálila od klasického obdobia slovenskej literatúry až do dnešnej epochy socialistickej výstavby a nebývalého kultúrneho rozmachu v ľudovodemokratickom Československu, keď sa spisovná slovenčina obohatila o množstvo nových výrazov, vyjadrujúcich nové hospodárske, spoločenské a politické skutočnosti a pojmy.

Slovník slovenského jazyka chce predovšetkým prístupným spôsobom vysvetliť, v akých významoch a významových odtieňoch sa jednotlivé slová v spisovnej slovenčine používajú, a ukázať, v akých typických spojeniach sa vyskytujú; ďalej chce zachytiť celonárodnú slovenskú frazeológiu i dnešnú odbornú terminológiu (okrem úzko špeciálnych termínov).

Kultúrnym poslaním *Slovníka* je prispieť k hlbšiemu poznaniu a upevneniu slovenského spisovného jazyka a k podstatnému zvýšeniu jazykovej kultúry v najširších vrstvách jeho používateľov.

Okrem toho *Slovník* poslúži aj pre vedecké ciele, a to jednak pre ďalší všestranný vedecký výskum slovenského jazyka, jednak pre porovnávacie štúdium slovanských jazykov.

Typ a rozsah Slovníka

§ 2. *Slovník slovenského jazyka* je slovník jazykový, nie encyklopedický. Nepodáva encyklopedický súhrn vedomostí o veciach, resp. o pojmoch, ale stručne poučuje o význame slov. Je to slovník jednojazyčný, tzv. výkladový. Slová a slovné spojenia sa neprekladajú do iného jazyka, ale sa ich vý-

znamy vykladajú, vysvetľujú výrazovými prostriedkami slovenského jazyka.

§ 3. *Slovník* má charakter normatívnej jazykovej príručky. Tomuto cieľu slúži spôsob spracovania hesiel. Nielen heslové slová, ale i slová použité vo výkladoch a exemplifikáciách zaznamenávajú sa v dnešnej spisovnej podobe (z hľadiska pravopisného i gramatického). Nespisovné slová, významy, zvraty, väzby a pod. označujú sa príslušnými hodnotiacimi poznámkami (skratkami) alebo inými obvyklými lexikografickými prostriedkami (typografickou úpravou a pod.).

Slovník v hojnej miere poskytuje potrebné informácie o gramatických vlastnostiach slov (o zaradení do slovného druhu, o gramatickom rode podstatných mien, o vide a väzbe sloviel, o tvaroch ohybných slov, o gramatických funkciách neohybných slov a pod.), o štylistickej platnosti slov a výrazov, a kde je to potrebné, aj o správnej výslovnosti slov.

§ 4. *Slovník* je rozvrhnutý do piatich dielov. Obsiahne dovedna vyše 100 000 slov. Na konci každého dielu bude presný údaj o počte spracovaných hesiel a označených slov.

Pramene a pomôcky

§ 5. Hlavným prameňom pre výber a spracovanie hesiel v *Slovníku* sú excerpty z krásnej literatúry, a to z diel klasikov slovenskej literatúry i súčasných autorov, z populárno-náučnej literatúry i z dennej a inej periodickej tlače. Kartotéka *Slovníka slovenského jazyka* v čase odovzdania 1. dielu do sadzby obsahovala zhruba 3 a pol milióna excerptných lístkov a stále sa dopĺňa. Do tejto kartotéky je zaradený aj slovníkový materiál Matice slovenskej v počte asi 450 000 excerptných lístkov, ktorý Matica darovala Ústavu slovenského jazyka Slovenskej akadémie vied. Pri koncipovaní hesiel sa používala celá táto kartotéka.

Počet autorov, z ktorých sa excerpovalo, je omnoho väčší, ako je počet citovaných autorov, uvedených v osobitnom zozname v úvodnej časti *Slovníka*. Kritériá pre zaradenie toho-ktorého spisovateľa do *Zoznamu citovaných autorov* bolo niekoľko (význam príslušného autora v slovenskej literatúre, jeho prínos pre obohatenie spisovného jazyka, viditeľná tvorivá umelecká práca s jazykovým materiálom v excerptovaných dielach a i.). V prevažnej väčšine ide o autorov krásnej literatúry, o umelcov slova.

§ 6. V oblasti odbornej terminológie využívali sa popri excerptoch z populárno-náučnej i vedeckej literatúry a z učebníc terminologické slovníčky, zostavené komisiami pre odbornú terminológiu pri Ústave slovenského jazyka a vydané Slovenskou akadémiou vied.

Ide o tieto slovníčky: Banícky terminologický slovník, Lesnícky terminologický slovník, Letecký terminologický slovník, Právnický terminologický slovník, Slovenská botanická nomenklatura, Terminológia botanickej morfológie, Terminológia anorganickej a fyzikálnej chémie, Terminológia organickej chémie, Terminológia častí strojov, Terminológia elementárnej matematiky, Terminológia fotografie, Terminológia gútenickej farmácie, Terminológia obrábania kovov, Terminológia silikátového priemyslu, Terminológia telesnej výchovy, Terminológia televízie, Terminológia vodného hospodárstva I, II, III, Veterinárska terminológia I, Základná jazykovedná terminológia a Zememeračská terminológia.

Uvedené terminologické slovníčky poslúžili autorom *Slovníka* nielen zoznamami ustálených odborných termínov z rozličných oblastí, ale aj ich definíciami, ktoré, pravda, bolo treba prispôbiť potrebám *Slovníka*. Definície termínov z oblasti politiky, filozofie a politickej ekonomie autori čerpali z diel klasikov marxizmu-leninizmu, niektoré si overovali v *Slovníku cudzích slov* (vyd. v Bratislave 1953) a vo *Filozofickom slovníku* (slovenský preklad ruského diela *Kratkij filozofskij slovar'*, vyd. v Bratislave 1956). Ďalej používali ako pomôcku rozličné slovníky encyklopedického charakteru a najnovšie sovietske slovníky ruského jazyka.

§ 7. Ako orientačná pomôcka pri výbere hesiel slúžili autorom slovníky súčasnej spisovnej slovenčiny z posledného obdobia, a to: *Slovenský frazeologický slovník* P. Tvrdého, *Slovenský slovník z literatúry aj nárečí* K. a M. Kálala, *nedokončený Slovník spisovného jazyka slovenského* A. Jánošíka a E. Jónu a *Pravopisný a*

gramatický slovník posledného vydania *Pravidiel slovenského pravopisu*. K dispozícii bol aj pokusný koncept slovníka, vyhotovený do polovice písmena P v r. 1943—1950 v býv. Jazykovednom ústave SAVU.

Slovník slovenského jazyka v zásade nezaznamenáva také slová, ktoré síce uvádza niektorý zo spomenutých slovníkov, ale ktorých používanie v spisovnej slovenčine sa nedalo overiť.

Pri výkladoch významov heslových slov mohli sa autori *Slovníka* opierať o *Příruční slovník jazyka českého* a o *Vášov-Trávníčkov Slovník jazyka českého*.

Výber slov

§ 8. V *Slovníku* sa zaznamenávajú spravidla iba také slová, ktoré sú doložené v slovníkovej kartotéke (v excerptoch). Autori dôkladne uvážili zriedkavé výnimky z tejto zásady. Vzhľadom na cieľ, typ a rozsah *Slovníka* nemôžu však v ňom byť zachytené všetky slová, ktoré obsahuje slovníková kartotéka.

§ 9. Slovník nezaznamenáva tieto kategórie slov:

a) zastarané slová, ktoré sa už dávnejšie prestali používať a nie sú dôležité pre pochopenie hospodárskych, spoločenských alebo politických pomerov v minulých obdobiach;

b) nárečové slová používané na veľmi obmedzenej oblasti, ojedinele doložené alebo vôbec nedoložené v krásnej literatúre, pokiaľ nemajú osobitný význam pre poznanie života obyvateľstva príslušnej oblasti;

c) špeciálne odborné termíny, ktoré používa len úzky okruh odborníkov z niektorej oblasti vedy, techniky alebo umenia;

d) slová z argotu a vulgárne výrazy, pokiaľ sa nepoužívajú v krásnej literatúre pre umelecké zámery;

e) individuálne výtvary jednotlivých autorov, ako sú napr. výrazy *blesko-ohnivo*, *bleskoplameň*, *blesko-šíp* a niektoré nezvyčajné podstatné mená na *-ot* u *Hviezdoslava*, *bledakvožitý* u *Kukučina*, *bledorudý*, *bohatit* u *Vajanského* a pod.;

f) pravidelne tvorené prívlastňovacie prídavné mená typu *otcov*, *matkin*.

§ 10. V obmedzenej miere zachycuje *Slovník* tieto skupiny slov:

a) tzv. potenciálne odvodené slová, t. j. veľmi produktívne typy pravidelne tvorených odvodených slov, ako sú: 1. zdobneniny a

zveličené slová (napr. *chorôbka*, *debatička*, *detailik*; *hlavisko* a pod.); 2. prechýlené podstatné mená (napr. *kubistka*, *expresionistka* a pod.); 3. prídavné mená s predponou *ne-* (napr. *nebystrý*, *nebúťlavý*, *necenný* a pod.) a so stupňovacimi predponami *pre-* a *pri-* (napr. *prehorlivý*, *priabstraktný* a pod.); 4. prídavné mená na *-teľný*; 5. niektoré typy prídavných slovies (napr. *dosmolit*, *doskučať*, *doslabilkovať*, *dosotiť*, *dostínať*, *dostolárčiť*, *dostrečkovat*, *dosúdiť sa* a pod.);

b) niektoré produktívne typy zložených slov (napr. zloženiny s *celo-*, *malo-*, *velko-*; zložené číslovky a i.).

O zachytení, resp. nezachytení slov uvedených skupín v *Slovníku* rozhoduje ich frekvencia, pri predponových slovesách aj význam (významy).

§ 11. Slovník zaznamenáva tieto typy vlastných mien:

a) niektoré geografické názvy, a to názvy svetadielov, historické názvy krajov v ČSR, názvy známych európskych i niektorých mimoeurópskych krajov, krajín, štátov a ich obyvateľov;

b) známe astronomické názvy (napr. názvy planét a súhvezdí);

c) názvy známych, v dejinách často spomínaných starovekých miest;

d) názvy známych historických kmeňov, národností, starovekých národov a skupín národov i príslušníkov dnešných známych národov (napr. *Indoeurópania*, *Germáni*, *Slovania*, *Kvádi*; *Slovák*, *Čech* a pod.);

e) z osobných mien známe mená zo starovekých dejín (napr. *Aristoteles*, *Sokrates*, *Krézus*), mená postáv a bytostí z antickej a slovanskej mytológie, najmä tie, ku ktorým jestvujú prívlastňovacie prídavné mená s preneseným významom (napr. *Achilles* — *Achillova päta*, *Augiás* — *Augiášov chliev*, *Damokles* — *Damoklov meč*, *Sisyfos* — *sisyfouská robota* a pod.), ďalej mená, ktoré nadobudli aj prenesený význam (napr. *Donjuan* — *donjuan*), a všeobecne známe mená biblických postáv (napr. *Ježiš*, *Kristus*, *Kain*).

§ 12. Prídavné mená typu *hviezdoslavovský*, *štúrovský*, *leninský*, *gottwaldovský* (odvodené od vlastných osobných mien), resp. *modranský*, *pražský*, *viedenský* (odvodené od vlastných miestnych mien a používané ako súčasť terminologických spojení, napr. *modranské víno*) sa síce vysvetľujú použitím príslušného vlastného mena, ale tieto vlastné mená ako heslá *Slovník* neuvádza.

Pozn. — V dodatku k *Slovníku* v osobitných zoznamoch zanecha sa všetky vlastné osobné mená (rodné), ktoré sa používajú na Slovensku, i príslušné hypokoristiká, ďalej mnohé geografické mená, ktoré nebudú v heslách *Slovníka* (názvy všetkých slovenských osád a ich obyvateľov, názvy známych miest a ich obyvateľov i s príslušnými prídavnými menami, názvy riek, morí, väčších ostrovov, pohorí, najvyšších vrchov a pod.).

Štruktúra Slovníka

§ 13. Heslá v *Slovníku* sú usporiadané abecedne.

§ 14. Varianty slov (pravopisné, hláskoslovné a. slovotvorné) sa uvádzajú v jednom hesle (sú obyč. spojené spojkou i), a to spravidla i vtedy, ak jeden z variantov má charakter nárečového slova alebo je zastaraný. Rovnocenné varianty sa uvádzajú polotučne. Ich poradie nie je hodnotením. Nárečové a zastarané varianty sa uvádzajú obyčajným typom (obyč. v zátvorkách), ak netvorila osobitné heslo. Napr.:

hrôza, -y, hráz a hráza, -y, hrúz z.

gavďať i gavďať (nár. i gavďať), -í, -ia nedok. expr.

kvacnúť (nár. i kváčnúť), -ne, -nú, -col dok.

hnevilivý, kniž. zastar. i hnevivý príd.

hafira i hafura i hafura, -y z. nár.

guráž, -e z. i guráž, -a/-u m. hovor.

kúpalisko, -a, -lísk i kúpalňa, -ňa, -líšť str.

kvetavý i kvetavý príd.

hávkat, -e/-a, -u/-ajú, -vejúci i hávká, -í, -ia nedok. expr.

Varianty hniezdovaných prísloviek (p. § 16) sa často uvádzajú v skrátenej podobe. Napr.:

háčvnato/-to prísl.

krajovo/-e prísl.

Na varianty heslových slov sa odkazuje na príslušnom mieste skratkou p. (= pozri). V odkazovom hesle (p. § 17) zaznamenávajú sa varianty tým istým typom ako v základnom hesle, t. j. rovnocenné varianty polotučne, nárečové a zastarané varianty obyčajným typom. Napr.:

hráza p. hrôza

hafura p. hafira

boženkať p. božekať

brsien p. bršien

§ 15. Homonymá, t. j. slová rovnakého znenia (rovnozvučné), ale rozličného významu, označujú sa číselným indexom a spracúvajú sa v samostatných heslách. Napr.:

čelo¹, -a, čiel str. predná časť hlavy ...

čelo² (star. pis. i cello), -a, čiel str. strunový hudobný nástroj ...

čo¹, čoho, čomu, o čom, (s) čím zám.

čo² zám. prísl.

čo³ časť.

čo⁴ spoj. podrad., zried. i prírad.

čo⁵ cit.

dospievať¹, -a, -ajú nedok. dochádzať, prichádzať, dostávať sa niekam

dospievať², -a, -ajú nedok. dosahovať fyzickú (pohlavnú) zrelosť

dospievať³, -a, -ajú dok. prestať spievať

Číselným indexom sa označujú aj tzv. čiastočné homonymá, ak majú zhodný základný tvar (napr. *mať* sloveso a *mať* podst. meno, *chmat* podst. meno a *chmat* citoslovce).

§ 16. Pre úsporu miesta používa sa v *Slovníku* tzv. hniezdovanie. Niektoré typy odvodených slov nemajú samostatné heslá, ale sa umiestňujú v hniezde toho slova, od ktorého sú odvodené.

Hniezdujú sa tieto kategórie slov:

a) ženské prechýlené podst. mená s príponami *-ka*, *-(k)ýňa*, *-ica*, *-aňa* (napr. *akademik* — *akademička*, *letec* — *letkyňa*, *čaišník* — *čaišnička* i *čaišnica*; *čaptáň* — *čaptáňa*);

b) všetky typy zdobených podst. mien (ak zdobenina nenadobudla celkom samostatný význam);

c) zveličené podst. mená na *-isko* (umiestňujú sa v hniezde za zdobeninami);

d) abstraktné podst. mená na *-stvo* (umiestňujú sa v hniezde za príd. menom, napr. *bryndziar* — *bryndziarka* — *bryndziarsky* — *bryndziarstvo*);

e) abstraktné podst. mená na *-osť* (odvodené od príd. mien (napr. *búrliivý* — *búrliivosť*);

f) vzťahové príd. mená na *-ský*, *-cký*, *-ový*, *-ovský*, zriedka i na *-ný* (napr. *bábkár* — *bábkársky*, *Amerika* — *americký*, *blato* — *blatný* — *blatový*, *bača* — *bačovský*, *garancia* — *garančný*);

g) privlastňovacie príd. mená odvodené od zvieračích mien (napr. *holub* — *holubí* i *holubačí*, *koza* — *kozí*, hovor. i *kozací*);

h) väčšina prísloviek na *-sky*, *-cky*, *-ne*, *-o*, *-e*, utvorených od príd. mien (umiestňujú sa v hniezde za príslušným príd. menom, ktoré je alebo v hniezde pri podst. mene, alebo tvorí samostatné heslo, napr.: *anarchia* — *anarchický* — *anarchicky*; *hrdinský* — *hrdinsky* — *hrdinskosť*, *sociálny* — *sociálne*; *búrliivý* — *búrliivo* — *búrliivosť*; *hú-*

ževnatý — *húževnateľ-to* — *húževnatosť*); nehniezdujú sa však príslovky, ktoré majú niekoľko významov alebo pri ktorých sa významy nezhodujú s významami príslušného príd. mena;

ch) opakovacie slovesá na *-ávať*, *-ievať*, *-úvať*, *-ovúvať*;

i) predponové nedokonavé slovesá (p. § 19).

Niektoré hniezda obsahujú dve, tri i viac odvodených slov (napr. *agent* — *agentka* — *agentský* — *agentstvo*; *Anglicko* — *Angličan* — *Angličanka* — *anglický* — *anglicky*).

Ovodené slová v hniezde nie sú usporiadané abecedne, ale podľa odvodzovacích prípon.

§ 17. Pre ľahšiu orientáciu používateľov *Slovníka* slúžia odkazové heslá, ktorými sa na príslušnom mieste odkazuje (p. koniec §-u 14) na hniezdované slová, pokiaľ sú abecedne vzdialené od základného hesla. Napr.:

humanista p. humanizmus

humenný p. humno

chrómový p. chróm

Ako odkazové heslá (s odkazom na heslové slovo) sa uvádzajú aj niektoré veľmi nepravidelné tvary (napr. forma 2. st. príd. mien a prísloviek, forma minulého času, rozk. spôsobu slovesa, zámenné tvary a i.), ďalej forma jednotného čísla, ak sa heslové slovo uvádza v množnom čísle.

§ 18. Zvratné slovesá, ktorých významy sú paralelné s významami príslušných nezvratných sloviess, spracúvajú sa v jednom hesle s nezvratnými slovesami, a to za dvoma zvislými čiarkami (||). Prítom sa pri zvratom slovese neuvádzajú gramatické a štylistické údaje (tvary, vid, štylistické označenie), ak sú totožné s príslušnými údajmi pri nezvratnom slovese. Napr.:

biť, bije, bijú, rozk. bi nedok. (nasleduje spracovanie 1.—9. významu) || **biť sa** (spracovanie 1.—3. významu)

§ 19. Slovesné vidové dvojice sa spracúvajú ako dve osobitné heslá pri všetkých slovesách bez predpony i pri slovesách, kde má podobu s predponou len dokonavý vid (napr. *kopať* — *kopnúť*, *paďať* — *padnúť*, *hádzat* — *hodit*; *blednúť* — *zblednúť*, *písať* — *napísať*). Predponové slovesá (v oboch vidoch) sa spracúvajú spravidla len v dokonavom vide a forma nedokonavého vidu sa hniezduje (napr. *príbližiť* — *príbližovať*, *prípísať* — *prípísovať*, *príbíť* — *príbíjať*; *dohorieť* — *dohorieť* — *dohráť*).

Na konci slovesného hesla sa uvádzajú pri nedokonavých slovesách príslušné dokonavé (predponové i bezpredponové) a naopak, a to osobitne pri nezvratných a osobitne pri zvratom slovesách. Ak sa niektorá vidová forma vzťahuje len na určitý význam, uvádza sa pred ňou číslo príslušného významu. Pri nedokonavých slovesách sa okrem toho uvádza opakovací vid (ak jestvuje). Napr.:

biť, bije, bijú, rozk. bi nedok. (spracovanie 1.—9. významu); dok. k 2 **zbiť**, **nabiť**; k 4 **zabiť**, **rozbiť**, k 5 **zabiť**, k 9 **prebiť** || **biť sa** (spracovanie 1.—3. významu); dok. k 1 **pobiť sa**

česať, -še, -šú nedok. (spracovanie 1.—5. významu); opak. **česávať**, -a, -ajú; dok. k 1 **učesať**, k 2, 3 **očesať**, k 4, 5 **vyčesať**, k 2, 5 i **sčesať** || **česať sa** (spracovanie 1.—2. významu); opak. **česávať sa**; dok. **učesať sa**

§ 20. Predpony sa spracúvajú v osobitných heslách. Zachycujú sa všetky významy, ktoré príslušná predpona má v rozličných skupinách slov.

Stavba hesla

§ 21. Heslové slovo sa uvádza v základnej forme (podst. mená v 1. p. j. č., pomnožné podst. mená al. také, ktoré nemajú jednotné číslo, v 1. p. mn. č.; príd. mená v 1. p. j. č. m. rodu; zámenná a číslovky v 1. p., slovesá v neurčitku). Vytlačené je polotučne. Polotučne sú vytlačené aj všetky hniezdované slová.

§ 22. Za heslovým slovom sa uvádzajú gramatické údaje. Pri ohybných slovoch sa uvádzajú (obyčajným typom) gramatické tvary (obyč. len koncovky), a to pri podst. menách 2. p., v ž. a str. rode i 2. p. mn. č. (okrem vzorov „dlaň“, „kost“ a „vysvedčenie“), a kde je to potrebné, aj iné tvary; pri príd. menách „mäkkých vzorov“ („cudzí“ a „pávi“) koncovka 1. p. ž. a str. rodu (pri príd. menách vzoru „pekný“ sa koncovky ž. a str. rodu neuvádzajú); pri niektorých príd. menách a príslovkách 2. stupeň; pri zámenných a číslovkách všetky tvary, pri ktorých sa v spisovnej slovenčine vyskytuje nejaký problém; pri slovesách koncovky (alebo celé tvary) 3. os. j. č. i mn. č. a kde je to potrebné, aj iné tvary (prechodník, min. čas, rozk. spôsob a i.).

Za gramatickými tvarmi nasleduje skratka slovného druhu (príd., zám. os., čísl. zákl. a pod. — nonpareilom). Pri podst. menách sa miesto

slovného druhu uvádza skratka gramatického rodu (m., ž., str.), prípadne ďalšie určenie (hromad., pomn., mn. č.). Pri slovesách sa uvádza vid (dok., nedok.). Pri neohybných slovoch je skratka slovného druhu umiestená hneď za heslovým slovom (prisl., zám. prisl., vetná prisl., predl. s 2. p., spoj. prírad., spoj. podrad., časť., cit. j.).

Ku gramatickým údajom patria aj väzby sloviess. Slovesné väzby sa určujú príslušnými pádmí zámen *kto*, *čo*, ďalej skratkami s neurč. (väzba s neurčitkom), so spoj. *aby*, *že* a *poď*. (väzby s rozličnými spojkami), bezpredm. (použitie slovesa bez predmetu), *reco*. (neosobná väzba). Väzby sloviess sa uvádzajú v zátvorke nonpareilom za určením slovesného vidu, resp. za štylistickými údajmi a pred výkladom významu. Ak sloveso má viac ako jeden význam, môže mať pri každom význame inú väzbu. V tom prípade sa väzba uvádza za číslom príslušného významu. Ak väzba patrí k všetkým významom slovesa, uvádza sa hneď za určením vidu, resp. za štylistickou charakteristikou slovesa a pred číslicou 1, ktorá označuje prvý význam. Pri bezpredmetových slovoch sa väzba neoznačuje. Zriedka sa označuje spojenie slovesa s príslovkou (kam, kde ap.). Napr.:

brať, berie, berú nedok. 1. (čo, koho) chytať do rúk, naberáť pomocou rúk al. nejakého nástroja: ...; 2. (komu čo, zried. i koho) odoberáť, odnímať, odcudzovať, kradnúť: ...; 3. (čo i bezpredm.) dostávať, prijímať: ...; 4. hovor. zaberáť, chytať: ...; 5. (čo, koho) ponímať, chápať, rozumieť, vykladať si istým spôsobom: ...; 6. hovor. (čo i bezpredm.) kupovať: ... || **brať sa** 1. ísť, odchádzať, poberáť sa: ...; 2. (s neurč.) chystať sa, mať v úmysle, chcieť niečo urobiť: ... atď.

čistiť, -í, -ia, rozk. -sti/-st nedok. (čo) 1. zbavovať nečistoty, špiny, škvrn, robiť čistým: ...; 2. zbavovať cudzích, znehodnocujúcich primiešanín; rafinovať: ...; 3. zbavovať niečoho nepotrebného; lupáť; škriabať: ... atď.

chcieť, chce, chcú, chcejúc, rozk. chci nedok. 1. (modálne sloveso s neurč., zried. i bez neurč.) mať vôľu, chuť, úmysel niečo robiť, hodlať: ...; 2. (pri jednom podmete s väzbami: čo, pri látkových menách i čoho, s neurč., zried. i koho; pri rozličných podmie-toch v hlav. a vedl. vete so spoj. *aby*) želať si, žiadať, požadovať, túžiť po niečom: ... atď.

§ 23. Po gramatických údajoch býva umiestená (ak je to potrebné) štylistická alebo iná charakteristika slova. Ďalej nasleduje výklad významu alebo významov. Významy sa číslujú arabskými číslicami. Na prvom mieste sa uvádza obyčajne najbežnejší (základný) význam. Prenesené významy (metaforické použitia slov) sa označujú skratkou pren. Pri zložitej významovej štruktúre niektorých slov sa používajú na členenie významov slova rímske i arabské číslice (p. napr. heslá *byť* a *ešte*) a pri gramatických slovách (najmä predložkách), zriedka i pri iných slovách aj písmená a) ..., b) ..., c) ... atď. (p. napr. heslo *a²* spoj. prirad.).

Za výkladom významu nasledujú pravidla tzv. exemplifikácie (p. § 27). Na konci exemplifikácií za značkou ● sa uvádzajú frazeologické spojenia a zvraty k príslušnému významu heslového slova (p. § 32 a n.).

§ 24. V hniezdovaných heslách po spracovaní všetkých významov heslového slova uvádzajú sa príslušné odvodené slová (p. § 16). Pri hniezdovaných slovách sa uvádzajú všetky potrebné gramatické údaje ako pri heslovom slove. Vynecháva sa štylistická charakteristika, ak je totožná so štylistickou charakteristikou heslového slova. Spravidla sa vynecháva aj výklad významu a exemplifikácia. Výklad významu sa však uvádza, ak je hniezdované slovo viacvýznamové, alebo ak jeho význam jasne nevyplýva z významu (z významov) heslového slova.

Výklad významu (významov) slova

§ 25. Význam (významy) slov sa osvetľuje (osvetľujú) stručným, výstižným a ľahko zrozumiteľným výkladom. Nejde pritom o presnú vedeckú definíciu pojmu ani o encyklopedický opis vecí alebo javu. Pri jednotlivých skupinách slov (napr. názvy rastlín, živočíchov, niektoré číslovky, predložky, spojky, citoslovčia a i.) používa sa podľa možnosti jednotný spôsob výkladu.

V *Slovníku* sa používajú rozličné typy výkladu, bežné v modernej lexicografii, a to: a) opisný čiže vecno-významový výklad, vysvetľujúci stručne vecný obsah čiže lexikálny význam slova (pri neodvođených slovách s vecným významom); b) synonymický výklad, používajúci na osvetlenie významu slova synonymické výrazy (nielen synonymá v užšom zmysle); c) odkazový výklad, pri ktorom sa význam slova osvetľuje pomocou iných heslových slov (pri

produktívnych typoch odvodených slov); d) gramatický výklad (napr. pri číslovkách a niektorých gramatických slovách); e) výklad v y m e d z u j ú c i používanie slova (najmä pri prenesených významoch, napr. *medveď* o nemotornom človeku a pod.).

Výrazné významové odtienky naznačujú sa bodkočiarkou medzi synonymami použitými vo výklade.

§ 26. Výklad sa dopĺňa príslušnými najbližšími synonymami, ak jestvujú.

V niektorých prípadoch synonymum (prípadne niekoľko synonym) nahrádza výklad. Je to najmä a) pri nárečových a krajových slovách (okrem pomenovaní reálií, ktoré nemajú spisovné synonymá); b) pri zastaraných slovách (okrem pomenovaní reálií a zastaraných pojmov); c) pri expresívnych a niektorých iných štylisticky príznakových slovách, pokiaľ k nim jestvujú štylisticky neutrálne synonymá; d) pri zriedkavých výrazoch, pokiaľ k nim jestvujú bežne používané synonymá; e) pri slovách cudzieho pôvodu, ak k nim jestvujú rovnocenné domáce synonymá; f) pri nesprávnych, resp. nesprávne používaných slovách.

Exemplifikácie (ilustrácie) významov

§ 27. Väčšina významov a významových odtienkov heslových slov exemplifikuje sa (ilustruje sa) typickými (voľnými) spojeniami slov, úryvkami alebo krátkymi citátmi z vyexcerpovanej literatúry. Tieto exemplifikácie čiže ilustrácie slúžia na doplnenie a spresnenie výkladu, ukazujú, v akých typických spojeniach a kontextoch (príp. väzbách) sa slovo v danom význame používa, a tak dokresľujú celkovú charakteristiku slova.

§ 28. Bežné typické spojenia slov uvádzajú sa bez autorov. Za menej bežnými slovnými spojeniami, úryvkami alebo citátmi uvádza sa v zátvorke (nonpareilom) skratka autora, ktorý príslušné spojenie, úryvok alebo vetu použil. Ak je niektoré slovné spojenie, pri ktorom sa žiada uviesť autora, v slovníkovej kartotéke vyexcerpované z viacerých autorov, uvádzajú sa mená všetkých. Mená viacerých autorov sa uvádzajú aj pri tých básnických, nárečových alebo zastaraných výrazoch, ktoré nemajú exemplifikácií.

§ 29. Neexemplifikujú sa odborné termíny a slová terminologickej povahy, ktorých význam je jednoznačne vymedzený výkladom,

a väčšina hniezdovaných slov (okrem zvrtných slovies).

§ 30. Exemplifikácie sú umiestené po dvojbodke za výkladom a sú vytlačené kurzívou. Medzi jednotlivé exemplifikácie sa kladie čiarka, príp. bodkočiarka. Citáty sú navzájom oddelené bodkou na konci a skratkou autora.

§ 31. Objasňujúce poznámky k jednotlivým typickým spojeniam alebo citátom uvádzajú sa obyčajným typom za príslušným spojením, resp. za skratkou autora (za zátvorkou).

Frazeológia

§ 32. *Slovník* zaznamenáva a vysvetľuje známe (zväčša celonárodné) frazeologické zvraty (medzi nimi príslovia, porekadlá a úslovia) a ustálené spojenia. Okrem frazeologických zvrátov a ustálených spojení vo vlastnom zmysle uvádzajú sa aj ustálené spojenia slov, ktoré majú funkciu príslovkových, predložkových, spojkových alebo citoslovcových výrazov (napr. *nech je ako chce, nehľadiac na, odhliadnuc od, čo by čo bolo, veď i ako by, ako by aj nie, akože by nie* a pod.). Do frazeológie sa zaraďujú i skrátené a obrazné prirovnania.

§ 33. Frazeologické zvraty a ustálené spojenia sa uvádzajú kurzívou za exemplifikáciami, od ktorých sa oddeľujú znamienkom ●, a to vždy na konci toho významu, v ktorom je heslové slovo v príslušnej fráze použité. Výklady fráz sa uvádzajú obyčajným typom. Príslovia, porekadlá a úslovia sa označujú príslušnými skratkami v zátvorke: (prisl.), (porek.), (úsl.).

§ 34. Frazeologické zvraty a ustálené spojenia sa zaznamenávajú pri každom slove (okrem slov gramatických), ktoré sa v nich vyskytuje, a to spravidla i s výkladom. Niekedy (pomerne zriedka) sa však miesto výkladu odkazuje na iné heslo, v ktorom sa uvádza príslušná fráza alebo ustálené spojenie aj s výkladom.

§ 35. Ak niektoré slovo vo frazeologickom zvrate možno zameniť synonymom, uvádza sa toto synonymum v zátvorke alebo za čiarkou. Do zátvorky sa dávajú aj také slová, ktoré možno z frázy bez zmeny zmyslu vynechať. Napr.: *dať popud na niečo (k niečomu); to nie je po dobrom, s dobrým; dví dvácl, dví nad dví; dohrať (svoju) úlohu* a pod.

§ 36. Ak má frazeologický zvrat alebo ustálené spojenie viac ako jeden význam,

oddeľujú sa tieto významy písmenami a) ..., b) ... Napr.: *dať niekomu slovo* a) sľúbiť niekomu niečo, b) hovor. zasnúbiť sa s niekým a pod.

§ 37. Ak má frazeologický zvrat alebo ustálené spojenie výrazné štylistické zafarbenie, uvádza sa pred ním príslušná štylistická charakteristika (skratka). Skratka hovor. sa uvádza len pri frázach výrazne expresívnej povahy. Ak sa skratka vzťahuje na niekoľko za sebou nasledujúcich fráz, píše sa za ňou dvojbodka.

Štylistická charakteristika slov

§ 38. Väčšinu slov slovnej zásoby spisovného jazyka používame vo všetkých jazykových štýloch bez akéhokoľvek obmedzenia. Takéto slová sú štylisticky neutrálne. V *Slovníku* ich nijako osobitne neoznačujeme.

§ 39. Niektoré slová (resp. vrstvy slov) používame však v dnešnej spisovnej slovenčine v obmedzenej miere. Toto obmedzenie má rozličné príčiny. Niektoré slová patria do tých vrstiev slovnej zásoby, ktoré sú na hranici spisovného jazyka alebo sa z neho vymykajú (nárečové slová a krajové slová používané na obmedzených oblastiach, ďalej slová z nižšej hovorovej vrstvy; argotické a vulgárne výrazy). Niektoré slová sa používajú len v istom štýle spisovného jazyka. Veľký počet špeciálnych odborných termínov z oblasti vedy, techniky alebo umenia používajú len úzke kruhy odborníkov.

Také slová, ktoré sa síce vyskytujú v spisovnom jazyku, ale sa používajú v obmedzenej miere, označujú sa v *Slovníku* príslušnými skratkami, ktoré podávajú ich štylistickú charakteristiku a vyjadrujú ich štylistickú hodnotu.

§ 40. Štylistická hodnotiaci skratka (tlačaná nonpareilom) sa umiestuje za gramatickou charakteristikou slova, a to a) pred číslicou 1., ak sa vzťahuje na všetky významy daného slova; b) pred výkladom príslušného významu (pred slovesnou väzbou), t. j. za príslušnou číslicou (alebo za skratkou pren.), ak sa vzťahuje len na daný význam; c) pred výkladom významu (pred slovesnou väzbou), ak slovo má len jeden význam. Napr.:

čierňava, -y 2. expr. 1. hustá tma, zhluk čiernych oblakov, mrákava: ...; 2. niečo veľké a tmavé, ohromné množstvo niečoho, čo robí dojem čierneho (napr. o zástupe ľudí): ...

čeliadka, -y ž. 1. trochu zastar. osoby pracujúce v súkromnom hospodárstve za mzdu, stravu a byt, služobníctvo: ...; 2. trochu zastar. členovia rodiny, rodina, čeľad: ...; 3. zried. mládež, chasa; 4. pejor. háved, zberba, cháaska: ...

čarbat, -e, -ú, rozk. -i nedok. expr. (čo i bezpredm.) čiaraf, čmáraf; neúhľadne, nepekne, nečitateľne písať; neúhľadne kresliť: ...

Štylistické hodnotiace skratky vzťahujúce sa na frazeologické zvraty (ustálené spojenia) umiestujú sa pred príslušným frazeologickým zvratom (p. § 37).

Štylistické hodnotiace skratky vzťahujúce sa na jednotlivé varianty slov alebo na jednotlivé tvary, umiestujú sa pred príslušným variantom, resp. pred príslušným tvarom.

§ 41. Slová patriace do rozličných (nespisovných) vrstiev slovnej zásoby slovenského jazyka označujú sa skratkami:

nár. — nárečové slová (varianty alebo významy slov), t. j. slová, ktoré sa používajú v niektorom kraje obmedzenom nárečí, ale nehodia sa z rozličných príčin do spisovného jazyka (napr. *drvo*, *drvollit*, *drvotnísko*, *dôpust*, *dôpustka* ap.);

kraj. — krajové slová (alebo významy slov), t. j. slová, ktoré sa používajú v niektorej väčšej oblasti alebo v skupine nárečí a majú povahu nárečových slov (napr. *duchna*, *ciageľ* ap.);

lud. — ľudové slová (alebo významy slov), ktoré sa používajú v mnohých ľudových nárečiach a v krásnej literatúre sa využívajú (podobne ako nárečové a krajové slová) na charakterizovanie postáv z ľudu alebo vidieckeho prostredia, nehodia sa však na štylisticky neutrálne prejavy v spisovnom jazyku; mnohé z nich sú cudzieho pôvodu a dnes sú už zastarané alebo rýchle zastarávajú (napr. *budilár*, *cúg*, *fríšky*, *fríštuk*, *curgať*, *curigať*, *curukať*, *kontráš*, *bahňatka*, *betah* ap.);

Pozn. — Mnohé slová ľudového pôvodu sú charakteristické pre hovorový štýl spisovného jazyka (p. § 42).

niž. hovor. — slová z nižšej hovorovej vrstvy, t. j. slová, ktoré sa používajú v hovorenej reči, ale pre svoj hrubý ráz sa nehodia do spisovného jazyka (napr. *kiks*, *kiksnút*, *chľastať*, *fuky* ap.);

vulg. — vulgárne slová (alebo významy), t. j. slová veľmi hrubé, používané v hrubej reči, napr. v hrubých nadávkach ap.

§ 42. Slová, ktorých používanie je charakteristické pre niektorý štýl spisovného jazyka, označujú sa skratkami:

hovor. — hovorové slová (alebo významy), t. j. slová, ktoré sa používajú v živnej, nenútenej, najmä hovorenej (konverzačnej) reči a často majú expresívnu povahu (napr. *babračka*, *chytačka*, *hájničiť*, *automobilka*, *dopáliť sa*, *drgnúť si* ap.);

kniž. — knižné slová (alebo významy), t. j. slová, ktoré sa v bežnej hovorenej reči nepoužívajú, ale sú charakteristické pre knižný štýl, najmä vedecký alebo publicistický; mnohé sú cudzieho pôvodu (napr. *kontemplovať*, *intolerancia*, *decentný*, *iskrenný*, *dejsťovať* ap.);

bás. — básnické slová, t. j. slová (alebo významy) charakteristické pre básnickú reč (napr. *bieloskvúci*, *háv*, *háraf*, *nebies baldachýn* ap.);

odb. — odborné slová, t. j. termíny z odbornej reči; väčšina odborných termínov sa však označuje skratkou príslušného vedného alebo technického odboru, v ktorom sa používajú (p. Zoznam skratiek);

novin. — novinárske slová a výrazy;

slang. — slová z odborných slangov.

§ 43. Slová, ktoré majú emocionálny, expresívny ráz, označujú sa skratkami:

expr. — expresívne slová (alebo významy), t. j. slová so silným citovým zafarbením, charakteristické pre hovorový štýl (napr. *krásotinka*, *dlháň*, *krpatý*, *džugať*, *džugnúť* ap.);

pejor. — pejoratívne slová (alebo významy), t. j. slová so zhoršeným významom (napr. *galgan*, *gauner*, *chuligán*, *darmoštap*, *cirkvičkár*, *bašovať* ap.);

iron. — ironizujúce slová, t. j. slová s ironickým zafarbením (napr. *čarik*, *králik*; *citík* ap.);

posmeš. — posmešné slová (napr. *čalaprška*);

žart. — žartovné slová (napr. *hútoriť*, *hútorák*, *campopolka* ap.);

fam. — familiárne slová, t. j. expresívne slová používané v domácom prostredí (napr. *cica*, *cicka*, *bábä* ap.);

hypok. — hypokoristiká čiže maznavé slová (napr. *ujko*, *baťko*, *zajko*, *mamulička* ap.);

det. — slová z detskej reči (napr. *bába*, *bačať* ap.).

§ 44. Slová, ktoré sa prestali používať, alebo ktoré dodávajú reči archaický ráz, označujú sa skratkami:

zastar. — zastarané slová (alebo významy), t. j. slová, ktoré sa v dnešnom jazyku nepoužívajú, ale boli bežné u klasičkov slovenskej literatúry (napr. *bezzisťný*, *bilet*, *gramatista*, *infantéria*, *inohda*, *chýrník* ap.);

arch. — archaické slová, t. j. slová a výrazy, ktoré dodávajú reči archaický ráz a používajú sa zväčša vo frazeologických zvratoch (napr. *merušmy*, *alias*, *amice*, *ci-sárska jasnosť*, *kráľovská milosť* ap.);

§ 45. Nesprávne používané slová alebo významy sa vyznačujú osobitnou typografickou úpravou. Nesprávne slová sú vytlačené obyčajným typom, spravdila sa nespracúvajú ako iné heslové slová, ale sa pri nich odkazuje skratkou správ. na príslušný spisovný výraz, ktorý je vytlačený polotučne. Napr.:

česnak, správ. **cesnak**

čítba, správ. **čítanie**

dosažiteľný, správ. **dosiahnuteľný**

Ak sa isté slovo používa nesprávne len v niektorom význame, uvádza sa pri tomto význame obyčajne výklad „používa sa nesprávne (alebo „nenáležite“) miesto slova...“, príp. sa označí skratkou nespráv. Napr.:

kolo, -a, kól str. 1. ...; 2. ...; 3. používa sa nenáležite miesto správneho **koleso**; 4. používa sa nenáležite miesto slova **bicykel**

doska, -y, -siek/-sák z. 1. ...; 2. plochý, opracovaný kus dreva, kovu, kameňa ap., tabuľa: ... nespráv. pamätná d., správ. pamätná tabuľa; nespráv. gramofónová d., správ. (gramofónová) platňa

§ 46. Slová alebo významy, ktoré sa vyskytujú zriedka (niekedy len u jedného autora), označujú sa skratkou zried.

Výslovnosť slov

§ 47. V prípadoch, kde je to potrebné, uvádza sa hneď za heslovým slovom v hranatej zátvorke prepis správnej výslovnosti so skratkou vysl.

Pôvod slov

§ 48. Pri niektorých slovách cudzieho pôvodu, najmä tam, kde na cudzí pôvod ukazuje už spôsob písania, uvádza sa za gramatickými údajmi v zátvorke skratka jazyka, z ktorého príslušné slovo alebo koreň slova pochádza.

ZOZNAM SKRATIEK

A

admin. — termín v administratíve

a l. — a iné

al. — alebo

amer. — slovo z amerického prostredia

anat. — termín v anatómii

angl. — slovo anglického pôvodu

antrop. — termín v antropológii

ap., a pod. — a podobne, a podobný

arab. — slovo arabského pôvodu

argot. — argotické slovo

arch. — archaizmus

archeol. — termín v archeológii

archit. — termín v architektúre

astron. — termín v astronómii

atlet. — termín v atletike

aut. — termín v automobilizme

B

ban. — termín v baníctve

bás. — básnické slovo, básnický výraz

bezpredm. — bezpredmetové (sloveso)

bibl. — biblický termín

bibliogr. — termín v bibliografii

biol. — termín v biológii

bot. — termín v botanike

bud. — budúci čas

bulh. — slovo bulharského pôvodu

býv. — bývalý

C

cig. — slovo z reči Cigánov

cirk. — cirkevný termín

cit. — citoslovce

cukrár. — termín v cukrárstve

cukrovar. — termín v cukrovarníctve

Č

čast. — časť

čes. — slovo českého pôvodu

čín. — slovo čínskeho pôvodu

čisl. — číslovka

D

defekt. — defektívum, slovo, ktorému chýbajú niektoré tvary
 det. — detský výraz
 dipl. — diplomatický termín
 div. — divadelný termín
 dok. — dokonavý vid slovesa
 dopr. — termín v doprave
 drog. — drogistický termín
 druh. — druhová (číslovka)

E

ekon. — termín v politickej ekonomii
 el. tech. — elektrotechnický termín
 est. — termín v estetike
 etn. — termín v etnografii
 ev. — evanjelický
 expr. — expresívny výraz

F

fam. — familiárny výraz
 farm. — termín vo farmakológii
 filat. — filatelistický termín
 film. — termín vo filmovníctve
 filol. — filologický termín
 filoz. — filozofický termín
 fin. — termín vo finančníctve
 fon. — fonetický termín
 fot. — termín vo fotografii
 franc. — slovo francúzskeho pôvodu
 fyz. — termín vo fyzike
 fyziol. — termín vo fyziológii

G

garb. — garbiarsky termín
 geod. — termín v geodézii
 geogr. — geografický, zemepisný termín
 geol. — termín v geológii
 geom. — termín v geometrii
 gréc. — slovo gréckeho pôvodu
 gram. — gramatický termín

H

hebr. — slovo hebrejského pôvodu
 hist. — historický, dejepisný termín
 hlav. — hlavný, hlavne
 hosp. — hospodársky termín
 hovor. — hovorový výraz
 hromad. — hromadné podstatné meno
 hud. — hudobný termín

hut. — termín v hutníctve
 hyd. — termín v hydínárstve
 hypok. — hypokoristikon

CH

chem. — termín v chémii

I

iron. — ironický výraz

J

jap. — slovo japonského pôvodu
 j. č. — jednotné číslo
 juž. — južný

K

kanc. — kancelársky výraz
 kapit. — kapitalistický
 kart. — kartársky výraz
 kat. — katolícky
 knih. — knihovnícky termín
 kniž. — knižné slovo
 kraj. — krajové slovo
 krajč. — krajčírsky termín
 kryšt. — termín v kryštalografii
 kuch. — kuchársky termín

L

lat. — slovo latinského pôvodu
 lek. — lekársky termín
 les. — lesnícky termín
 let. — letecký termín
 lieh. — liehovarnický termín
 lingv. — lingvistický termín
 lit. — literárnovedný termín
 liturg. — liturgický termín
 log. — termín v logike
 ľud. — slovo z ľudovej reči
 lyž. — lyžiarsky termín

M

m. — mužský rod
 maď. — slovo maďarského pôvodu
 mal. — maliarsky termín
 mat. — matematický termín
 mech. — termín v mechanike
 meteor. — termín v meteorológii
 metr. — termín v metrike

min. — termín v mineralógii
 min. č. — minulý čas
 minc. — termín v mincovníctve
 mn. č. — množné číslo
 motor. — motoristický termín
 mytol. — termín v mytológii

N

náb. — náboženský termín
 námor. — námornícky termín
 napr. — napríklad
 nár. — nárečové slovo
 nás. — násobná (číslovka)
 nedok. — nedokonavý vid slovesa
 nem. — slovo nemeckého pôvodu
 neodb. — neodborne
 neos. — neosobná väzba
 neskl. — nesklonné slovo
 nespráv. — nesprávne
 neurč. — 1. neurčité (zámeno), neurčitá (číslovka); 2. neurčitok (pri väzbe sloviess)
 neživ. — neživotné podstatné meno
 niž. hovor. — výraz z nižšej hovorovej vrstvy
 nór. — slovo nórskeho pôvodu
 novin. — novinársky výraz
 num. — termín v numizmatike

O

obch. — obchodnícky termín
 obyč. — obyčajne
 odb. — odborný termín
 op. — opozitum
 opak. — opakovací vid slovesa
 opt. — termín v optike
 opyt. — opytovacie (zámeno)
 os. — osoba
 oslab. — slovo s oslabeným významom
 osob. — osobné (zámeno)
 ovoc. — termín v ovocinárstve

P

p. — pozri
 3. p., 6. p. ap. — 3., 6. pád
 ped. — termín v pedagogike
 pedol. — termín v pedológii, v náuke o pôde
 pejor. — pejoratívny výraz
 peňaž. — termín v peňažníctve
 pís. — písané
 piv. — termín v pivovarníctve
 podm. — podmieňovací spôsob
 podrad. — podradovacia (spojka)

podst. — podstatné meno
 poet. — termín v poetike
 poisf. — termín v poisťovníctve
 pol. — slovo poľského pôvodu
 polit. — politický termín
 poľnohosp. — poľnohospodársky termín
 polov. — poľovnícky termín
 pomn. — pomnožené podstatné meno
 porek. — porekadlo
 porov. — porovnať
 posmeš. — posmešný výraz
 pošť. — termín v pošťovníctve
 pôdohosp. — termín v pôdohospodárstve
 pôv. — pôvodne
 práv. — termín v práve
 predl. — predložka
 predsoc. — predsociálny pojem
 pren. — prenesené použitie slova, prenesený význam
 príd. — prídavné meno
 prirad. — priradovacia (spojka)
 prísl. — príslovka (prísl.) — príslovie
 privl. — privlastňovacie (zámeno)
 psych. — termín v psychológii

R

rad. — radová (číslovka)
 rádotel. — termín v rádiotelegrafii
 reč. — rečnícky výraz
 rozčl. — rozčleňovacia (číslovka)
 rozhlas. — rozhlasový výraz
 rozk. — rozkazovací spôsob
 rozluč. — rozlučovacia (spojka)
 rozpráv. — rozprávkový výraz
 rus. — slovo ruského pôvodu
 ryb. — rybársky termín

S

sev. — severný
 sklár. — sklársky termín
 skrat. — skratka
 slang. — slangový výraz
 sloven. — slovenčina, slovenský
 sociol. — termín v sociológii
 soch. — sochársky termín
 spodst. — spodstatnené prídavné meno
 spoj. — spojka
 správ. — správne
 srbch. — slovo srbochorvátskeho pôvodu
 st. — stupeň (2. st.)
 star. — staršie

XVI

stav. — termín v stavebníctve
stol. — stolársky termín
str. — stredný rod
strel. — strelecký termín
stroj. — termín v strojnícťve
súd. — termín v súdnicťve
šach. — termín zo šachovej hry
šerm. — termín v šermiarstve
škol. — školský termín
špan. — slovo španielskeho pôvodu
šport. — športový výraz
štud. — študentský výraz
štyl. — štylistický termín

T

tal. — slovo talianskeho pôvodu
tehl. — tehliarsky termín
tech. — technický termín
tel. — termín v telovýchove
telef. — termín v telefónii
teol. — teologický termín
tes. — tesársky termín
text. — termín v textilníctve
t. j. — to jest
tkáč. — tkáčsky termín
tur. — slovo tureckého pôvodu
turist. — turistický termín
typ. — typografický termín

U

účt. — účtovnícky termín
ukaz. — ukazovacie (zámeno)
umel. slang. — výraz z umeleckého slangu
úsl. — úslovie

V

včel. — včelársky termín
vedf. — vedfajšia (veta)
veter. — veterinársky termín
vin. — vinársky termín
vodohosp. — vodohospodársky termín
voj. — vojenský termín
vulg. — vulgárne slovo
vých. — východný
vysl. — vyslov
výtvár. — výtvarnícky termín
vzťaž. — vzťažné (zámeno)

Z

záhr. — záhradnícky termín
zákl. — základná (číslovka)
zám. — zámeno
zám. prísl. — zámenná príslovka
záp. — západný
zastar. — zastaraný výraz
zdrob. — zdobené podstatné meno, zdrob-
nenina
zjemn. — zjemnený výraz
zlat. — zlatnícky termín
zn. — značka
zool. — termín v zoológii
zried. — zriedkavé slovo
zvel. — zveličené slovo, augmentatívum

Ž

ž. — ženský rod
žart. — žartovný výraz
žel. — železničiarsky termín
živ. — životné podstatné meno